

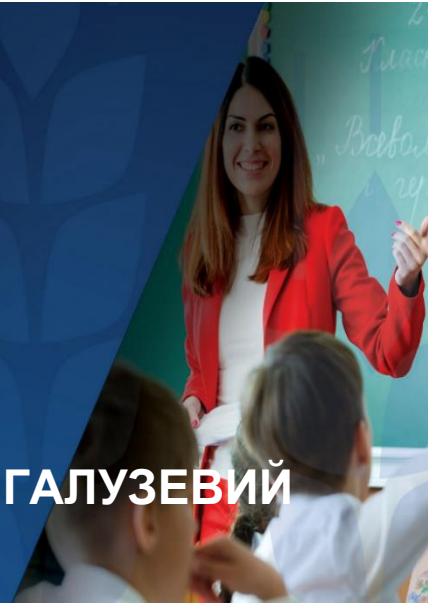
THE WORLD BANK

IBRD · IDA | WORLD BANK GROUP

Europe & Central Asia

УКРАЇНА: ГАЛУЗЕВИЙ ОГЛЯД

Освіта: наслідки війни в Україні

1. У цьому короткому огляді представлені перспективи збереження рівня охоплення українських учнів і студентів освітніми послугами та вирішення проблеми накопичення прогалів у навчанні.

2. **Переміщення учнів й студентів та викладачів.** Внаслідок війни в Україні понад 6 мільйонів українців були змушені тікати до сусідніх країн. Серед них майже 665 000 студентів (16% від загального числа зареєстрованих учнів і студентів) і більше 25 000 викладачів (6% від загального числа викладачів в країні). Ще 8 мільйонів українців є вимушеними переселенцями всередині країни.¹ Біженці та внутрішньо переміщені особи (ВПО) – це, в першу чергу, діти, жінки й літні люди. Понад 74% ВПО мають дітей в родинях. Переміщення населення спричинило значний вплив на надання освітніх послуг, наряду з пошкодженням і руйнуванням навчальних закладів. Станом на 06 травня 2022 року, за даними Міністерства освіти і науки України (МОН), 1635 шкіл і університетів (5% від загального числа) були пошкоджені в результаті війни і 126 були зруйновані.

3. **Поточна діяльність в системі освіти щодо збереження рівня зарахування до системи освіти учнів і студентів та надання послуг.** Наразі нагальна необхідність полягає в тому, щоб утримати в системі освіти зарахованих учнів і студентів і дати їм можливість успішно завершити 2022 навчальний рік. В даний час, близько 86% шкіл в Україні «офіційно» відновили заняття (після короткострокового закриття з початку війни), але майже всюди в режимі онлайн/за допомогою дистанційних методів. Понад 91000 учнів з числа ВПО були зараховані до шкіл за місцем свого тимчасового проживання (особливо у Львівській області). Існують різні ініціативи з онлайн-навчання, спрямовані на збереження доступу до освіти під час війни, як для учнів й студентів в Україні, так і для учнів й студентів, які стали біженцями за межами України, хоча існують значні прогалини в охопленні. В даний час здійснюється оцінювання потреб. Університети демонструють відносно кращий доступ до освіти, за ними йдуть школи (5-11 класи), які мають доступ до Всеукраїнської школи онлайн – платформи для дистанційного та змішаного навчання, створеної під час пандемії для

¹¹ Дані за період з 03 по 10 травня 2022 року, за даними УВКБ ООН і МОН.

забезпечення доступу до навчальних програм і навчальних матеріалів для учнів 5-11 класів. Хоча середньодобовий трафік зріс у 20 разів з початку війни, онлайн-платформа статична, і багато вчителів не користуються нею регулярно, оскільки вона надає мало можливостей для прямої взаємодії між учнями та вчителями. Для дітей молодшого віку (від дошкільного віку до 4го класу) доступно значно менше онлайн-контенту.

4. Вплив на можливості навчатися та результати навчання. Перерваний навчальний процес через війну або пандемію може мати сталі негативні наслідки для навчання, оскільки вони впливають на всі елементи можливостей учнів та студентів вчитися: (i) менше часу, що витрачається на навчання, і (ii) гірша якість навчання за допомогою дистанційних/онлайн-методів, що призводить до (iii) меншої кількості контенту для навчання. До пандемії Україна демонструвала однакові результати у порівнянні зі своїми сусідами по регіону в Східній Європі² і випереджала їх з точки зору стійкості учнів та студентів до умов навчання³; однак, оцінки втрат у навчанні через російське вторгнення показують, що результати навчання в даний час нижче, ніж в країнах з найнижчими показниками в Європі. Закриття шкіл, що триває, тільки посилює втрати в навчанні в Україні. Школи були закриті або навчальний процес був перерваний через COVID-19 протягом 31 тижня в Україні, або майже 8 місяців, що призвело, за оцінками, до втрат в навчанні в розмірі близько 20 балів Програми міжнародного оцінювання учнів (PISA) (на основі середніх показників навчання по ОЕСР за рік). Ми додаємо ще два місяці через війну на сьогоднішній день. Незважаючи на вищезазначені зусилля з продовження навчального процесу, багато українських дітей, швидше за все, не повернуться до школи до осені, втративши ще як мінімум

п'ять місяців шкільного часу. В цілому, втрати в навчанні в Україні можуть скласти більше одного року через тривалі закриття, пов'язані з пандемією і війною. Показники гармонізованих результатів навчання (HLO) через таку тривалість закриття шкіл можуть впасти з 481 до приблизно 451 пункту, що буде гірше найнижчих показників у країнах Європи, Молдови та Вірменії.⁴ Довгостроковий ефект може бути значним, при цьому майбутні втрати доходів складуть більше 10% на рік на одного студента.

5. Основні пріоритети на наступний навчальний рік. Органи управління освітою готуються до наступного навчального року, але є кілька ключових пріоритетів, в тому числі організація вступної кампанії і зміни щодо вступних іспитів. Більше 400 000 абітурієнтів зареєструвалися для здачі вступних іспитів, включаючи абітурієнтів-біженців у сусідніх країнах. Міністерство освіти і науки також стикається зі зростаючим дефіцитом фінансування для видання підручників і посібників для флагманської реформи середньої загальної освіти в Україні «*Нова українська школа*». Крім того, заробітна плата вчителів виплачується як з центральних, так і з місцевих джерел, а перехід багатьох вчителів на неповний робочий день у поєднанні з браком надходжень до місцевих бюджетів означає, що заробітна плата вчителів знижується в реальному вираженні. Нарешті, психосоціальна підтримка як для учнів й студентів, так і для викладачів буде мати вирішальне значення, особливо для учнів й студентів із вразливих груп населення або ВПО, для задоволення потреб у відновленні після отриманих психологічних травм і відновленні психічного здоров'я.

6. Поточна підтримка Світового банку. Банк надає підтримку в реалізації цих пріоритетів за декількома напрямками: (i) поточний *Проект «Удосконалення вищої*

² Дані бази даних HLO показують, що Україна показала результати нарівні з сусідами по регіону, наприклад, Болгарією, Хорватією.

³ Дані PISA за 2018 рік показали, що українські студенти

демонструють тенденцію до суттєвого покращення професійних компетенцій, і ці показники значно вище середнього показника по ОЕСР.

⁴ Дані Angrist et al. (2021).

освіти в Україні заради результатів» з фінансуванням у розмірі 200 мільйонів доларів США. Хоча цей проєкт залишається актуальним, реалізацію деяких з цілей доведеться відкласти до закінчення війни. Команда працювала з урядом над переспрямуванням 100 мільйонів доларів США на відшкодування академічних і соціальних стипендій, а також на підтримку вступної кампанії. Ці ресурси були виділені в повному обсязі. Решта ресурсів залишається для впровадження актуальної для сектора вищої освіти діяльності. Проте, в світлі невизначеності, команда регулярно проводить оцінку ситуації разом із урядом; (ii) підтримка у збереженні викладацького складу шляхом спільного фінансування заробітної плати вчителів в рамках фінансування інвестиційного проєкту PEACE (затвердженого Радою Директорів на початку червня); і (iii) надання технічної підтримки онлайн програмі навчання разом з ГО «Навчай для України», яка буде розширена за підтримки МОН.

а. Короткострокові політичні наслідки та рішення. Забезпечення освіти під час війни є складним завданням, але факти показують, що це можна зробити таким чином, щоб запобігти втратам людського капіталу, які в іншому випадку погіршуватимуться ще тривалий час після закінчення війни. Деякі з цих політик і заходів мають ефект, який можна порівняти з найбільш ефективними, з точки зору витрат, і найбільшими досягненнями в галузі освіти, які висвітлені у відповідній літературі. Тимчасовим рішенням може стати відкриття додаткових класів для біженців у школах сусідніх країн, а також розширення шкіл у тих частинах України, де є ВПО.

б. Репетиторство онлайн, по телефону або персональне може проходити де завгодно і приносити позитивні результати. Під час закриття шкіл через Covid-19 онлайн-репетиторство виявилось ефективним в Італії,

Іспанії та Сполучених Штатах. В умовах обмеженого доступу до інтернету, телефонне репетиторство може бути доволі економічно ефективним з точки зору витрат: на 100 витрачених доларів можна отримати майже цілий рік високоякісного навчання.⁵ У сусідніх країнах можна було б організувати персональне репетиторство за сприяння українських вчителів-біженців.

с. Психосоціальна підтримка і наставництво у поєднанні з академічним навчанням також може мати реальний вплив в Україні, враховуючи психологічні травми внаслідок війни та їх вплив на навчання.

д. Адаптація навчальних програм і видання підручників українською мовою в країнах, що приймають біженців, щоб багато дітей-біженців могли відновити доступ до стандартної шкільної освіти, також є кроком вперед. Такий прогрес вже помітний в Угорщині та Польщі.

е. Що стосується середньої та вищої освіти, тимчасове відтермінування або коригування термінів вступних іспитів та забезпечення можливості для запровадження еквівалентних програм або механізмів визнання кредитів (балів), щоб забезпечити можливість студентам в секторі вищої освіти продовжити і завершити своє навчання та отримати відповідний ступінь.

7. Майбутня взаємодія. Банк може співпрацювати з МОН, органами місцевої влади та іншими донорами в процесі розробки плану відновлення та відбудови, який можна адаптувати. Розробляючи цей план, Банк може провести оцінку ресурсів, необхідних для відновлення навчального процесу. Важливо охопити всіх учнів та студентів за допомогою онлайн-навчання і навіть очного навчання, там де це безпечно. Першим кроком має стати програма тимчасових заходів, спрямованих на відновлення інтерактивного процесу навчання в системі загальнообов'язкової освіти

⁵ Див., наприклад: Carlana and La Ferrara 2021; Gortazar et al. 2022; Kraft et al. 2022; Lordos et al. 2019; Angrist et al. 2020.

(початкова та середня) та задоволення унікальних потреб за допомогою підходів на основі залученням громадянського суспільства на місцевому рівні. Така діяльність могла би бути заснована на існуючих місцевих ініціативах (як-от підтримка Фінляндії в Чернігівській області). Таким чином, доводиться відмовлятися від масштабних інвестицій у фізичну інфраструктуру на користь прямої підтримки процесу викладання та навчання. В цілому, шкільне навчання повинно проходити де завгодно, на кшталт як це зробила Південна Корея в 1951 році: «відкривайте школи на відкритому повітрі. Проводьте заняття в руслах річок, на схилах гір - де завгодно». Це можна зробити, зосередивши увагу на наступних ключових принципах:

- a. Наділити місцеві органи влади повноваженнями щодо організації місць для навчання;
- b. Замінити онлайн-навчання очним навчанням, але зберігати онлайн-навчання і впроваджувати цифрові засоби;
- c. Зосередитися на оцінюванні, підтримці та репетиторстві, щоб забезпечити досягнення мінімального рівня;
- d. Забезпечити доступ до цифрових пристроїв, навчальних матеріалів та підручників;
- e. Надавати психосоціальну, медичну підтримку та допомогу у харчуванні для дітей;
- f. Підтримувати продовження навчання у закладах вищої освіти;
- g. Підтримувати вчителів (та їхніх асистентів) стосовно професійного розвитку та психосоціальних ресурсів;
- h. Провести післявоєнну оцінку будівель і розробити план оновлення інфраструктури.